

Resimli Kitaplardaki Cadı Kavramının Yeri ve Önemi

Birce Yağmur Şenpire¹

Hikmet Asutay²

¹Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Ortak Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, e-mail: b.yagmursenpire@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-7119-2060

²Prof. Dr., Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yab. Dil. Bl. Alman Dili Eğitimi ABD. – Edirne. E-Mail: hikmetasutay@yahoo.de. orcid.org/0000-0002-0533-7708

Özet: Eğitim, çocukların gelişiminde en önde gelen unsurlardandır. Kitaplar ise çocukların gelişimine katkı sağlayacak önemli bir araçtır. Resimli kitaplar, çocukların görsel yetisini güçlendirdiği kadar konuşma yetisini de geliştirmektedir. Bu çalışmada çocuk edebiyatının büyük bir bölümünü kapsayan resimli kitaplarda cadı kavramının eğitimde yeri ve önemi incelenecektir. Ortamdan ortama değişken bir karaktere sahip olan cadı figürü çocuk edebiyatına nasıl aktarılmaktadır? Cadı figürünün değerler eğitimine uygun mudur? Bu çalışmanın amacı geçmişten günümüze süre gelen çocuk edebiyatının gelişimi, çocuk edebiyatında cadı kavramının tarihçesi ve 'Hexen Geschichten von Isabel Abedi, Barbara Scholz' adlı kitapta cadı figürü incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ve gençlik edebiyatı, Resimli kitaplar, Değerler Eğitimi, Cadı kavramı.

The Importance and Place of the Concept of Witch in Education in Illustrated Books

Abstract: Education is one of the most important factors in the development of children. Books are an important tool that will contribute to the development of children. Picture books enhance children's ability to speak as well as their visual ability. In this study, the importance and place of the concept of witch in education will be examined in illustrated books covering a large part of children's literature. How is the witch figure, which has a variable character from environment to environment, transferred to children's literature? Is the witch figure fit to study values? The aim of this study is the development of children's literature from the past to the present, the history of the concept of witch in children's literature, and the witch figure in the book 'Hexen Geschichten von Isabel Abedi, Barbara Scholz'.

Keywords: Children's and youth literature, Illustrated books, Values Education, Witch concept.

1. GİRİŞ

Anne karnında başlayan eğitim, aile ile devam ederek gelişmektedir. Bu gelişme esnasında çocuk edebiyatının yeri, ebeveynlerinin sözlü yazın ürünleri olan masallar, ninniler ve hikâyeler ile çocukların dilini, eğitimini ve gelişimini güçlendirir. Eserlerde işlenen olaylar çocukların eğitimi için önemli bir rol oynar. Genellikle ders verici olaylar işlenmektedir. Çocuk Edebiyatı çocuğu hem eğitir hem de eğlendirir, ona eğlenceli bir dünya kapısı açar. Çeşitli dünyalarda sunulan farklı figürlerin çocukların etkilenmesine ve figürlerden kendilerine kimlik oluşturmalarında yardımcı olur. Çocuk edebiyatı yazarlarının, şairlerinin ve sanatçıların eserleriyle çocuklara sundukları farklı dünyalar ile çocukların hayal gücünü ve aynı zamanda kelime haznesini geliştirmesine katkı sağlar. Kitaplar her kitleye hitap edebilmesi için farklı yaş gruplarına uygun bir şekilde ayrılmıştır. İlk yaşlarda ve okul döneminde olan çocuklara en uygun edebiyat, çocuk ve gençlik edebiyatıdır. Okul öncesi dönemde resimli kitaplar çocukların ilgisini çekmektedir. Ebeveynlerin anlattığı masalların, şiirlerin ve hikâyelerin dil becerisinde önemli derecede fayda sağladığı görülmektedir. Bu

anlatılan eserlerin çocuklara ve gençlere uygun olması, değerler eğitimine göre yazılması gerekmektedir. Değerler eğitimine uygun olduğu takdirde çocukların ve gençlerin gelişiminde farklılıklar gösterebilir. En önemlisi de milli ve evrensel kültür değerlerimize karşı ufku açılır. İyiyi, kötüyü öğrenmesinde, somut ve soyut dünyanın yavaşça farkına varmalarına katkı sağlar. Farkındalık yetisi zıt kavramları öğretir ve hikâyelerde yaşanan olayların iyi veya kötü ayrımını yapma becerisini kazanırlar. Hikâyelerde ve masallarda cadı kavramının özellikleri eserlerde farklılık gösterebilir. Bazı olaylarda kötü olarak bilinirken, bazı olaylarda ise iyi bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Geçmişte kötü anlama sahip olan figürler, artık çocuk ve gençlik edebiyatında farklılaşarak iyi anlam yüklenilmektedir. Bu duruma en güzel örneklerden biri de cadı figürüdür. Çocukların gelişiminde büyük etki yaratan kahramanlardır. Bu sebeple değerler eğitimine uygun olmayan figürler tercih edilmemektedir. Çocukları yanlış etkileyebilir ve büyük sorunlar meydana çıkabilir.

1. Çocuk Edebiyatı

1.1 Çocuk Edebiyatı Tanımı

Çocuk edebiyatı kavramından söz etmeden, önce edebiyatı tanımlamak gereklidir. Tanımlamak için Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde 3 tane farklı tanım ortaya çıkmaktadır. 1. tanıda "düşünce, duyu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın", 2. tanıda "bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür" ve en son tanıda ise "içten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler" (TDK, 2006). Bu 3 tanımı okuduğumuzda çalışmaya en uygun tanım ilk tanım olacaktır. Çünkü edebiyat, tüm duyguları barındıran, hayallerimizi büyüleyen hem sözlü hem de yazılı eserler veren bir sanattır. "Oysa edebiyat, sadece yazı ve söze dayanan bir sanat olmanın yanında; göze ya da görsele dayalı, estetiği sadece yazı ve sözde değil, canlandırma veya görüntü unsurlarını etkili ve güzel kullanarak olayları insanların beğenisine sunma sanatıdır" (Karatay, 2007). Çocuk edebiyatında resimli kitaplar görsele dayalı bir sanat olduğunun göstergesidir. Çocuklar için drama kitapları ise canlandırma yeteneğine katkı sağlar. Edebiyat çok geniş bir kavram olduğu için farklı türleri vardır. Farklı türlerin oluşmasında en büyük etken dönem ve hitap edilen kitledir. Çocuk ve gençlik edebiyatı, çocukların ve gençlerin dünyasına hitap eden edebiyat türüdür. Çocuklar ve gençler üzerine yazılmış eserleri içerir.

Çocuk edebiyatını ele aldığımızda Türk Dil Kurumu çocuk edebiyatını şu sözlerle tanımlamıştır: "Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşıl原因an, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını" (TDK, 2006). Yukarıdaki tanımla çocuk edebiyatı çocukların gelişme döneminde en önemli yere sahiptir. Sever'e (2003, s. 9) göre çocuk edebiyatı; dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duyu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çocukların zekâları hızlı gelişim içerisinde. Zihinsel ve kültürel gelişimine katkı sağlayacak eserlere ihtiyaç vardır. Çocuk edebiyatı belli bir kitleye hitap etmelidir ve eserlerinde uygun bir dille yazılmış ürünler içermelidir. Önemli olan kitlenin metinlerden zevk alması ve dilini anlayabilmesidir. Çocuklara sunulmuş olan eserlerde çocuklar, okuduklarından, dinlediklerinden veya gördüklerinden kendi yaşadığı ortam ile olayda geçen yerin karşılaştırmaya başlar. Eserlerde çizilen resimler ise çocukların görsel zekâsının gelişmesine ve resimlerin desteğiyle hayal güçlerini zenginleştirir.

Resimlerden gördükleriyle iki dünya arasında devamlı bağlantı kurmaya çalışırlar.

1.2 Resimli Kitaplar

Resimli kitaplar çocuğun okuma, yazma öncesinde tanıştığı ilk kitaplardır ve resimler çocukların ilgisini oldukça çekmektedir. Çocuklar anlatılan öykünün, masalın ya da hikâyenin resimlerine bakarak olayları aklında somutlaştırmaya başlarlar. Dinledikleriyle kurguyu zihninde oluşturur ve hayatına katkı sağlamış olur.

Resimli çocuk kitaplarında olması gereken niteliklerin çocukların ilgi odaklarına ve onların duygularını göz önüne alarak özen gösterilmelidir:

a) *Eserler çocuğun yaşına uygun olay ve örgü olmalıdır.*

b) *Eserlerde merak duygusu ve tahmin yeteneği göz ardı edilmemelidir.*

c) *Çocuklar basit ve durağan özelliklerden hoşlanmadığından, kitapların kapaklarının ilgi çekici, resimlerinin renkli, yazı puntolarının uygun olması gereklidir.*

d) *Eserlerde çizilen resimler çocukların ilgisini arttırmakta ve olayları hayal etmesinde yardımcı olur. Resimli kitaplar çocuklar için çok önemlidir (bkz. Uğurlu, 2013, s. 1384).*

Resimli kitaplar karmaşık işlenen bir olayı resmederek kolay algılanmasını da sağlamaktadır. Çocukların renkli dünyaları geliştirmektedir.

"1966-1967 yıllarında "Ayşegül ve Ayşecik" dizisi Türkiye'ye gelene kadar resimli kitap hiç yoktu. Sadece Amerikan Board Neşriyat Dairesi (Red House) 1961 yayınları ile bu türde eserler veriyordu. İçerik açısından başarılı olanlar fiziksel ve resimleme yönünden başarılı olamıyorlardı. Bu tercümelemlerin çoğu toplumumuza uymuyordu. Can Göknil'in "Kirpi Masalı" ilk resimli çocuk kitabımızdır" (Türk Dili Edebiyatı, 2007).

1.3 Çocuk Edebiyatının Almanya'da Gelişimi

Yazının olmadığı geçmiş dönemde sözlü anlatılan ürünler çocuk edebiyatının başlangıcı olmuştur. Sözlü olarak anlatılan bu eserler birer kültür aktarımıdır ve bir nesilden diğer toplumlara aktarılmaya devam etmiştir. O devirlerde masallar, efsaneler, hikâyeler büyüklere anlatılırken çocuklara göre de uyarlanmış ve öyle anlatılmıştır. 1400'lerde matbaanın icadı ile sözlü eserlerin yazılması yazılı kültür birikimini geliştirmiştir. Bu birikimin eksiksiz aktarılmasında yazının önemi çok büyüktür ve 'söz uçar yazı kalır' atasözünün ne kadar doğru olduğunu bize göstermektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da çocuklar için ilk örnek

eserler yayınlanmıştır. Gültekin (2006, s. 28) çocuk edebiyatının tarihini Avrupa’da 13. yüzyıla kadar uzandığını söylemektedir. Fakat 16. Yüzyıla gelinceye değin ne Türkiye’de ne de başka ülkelerde çocukların hedef alındığı bir edebiyat ürününün olmadığı söylenilmektedir.

“15. yüzyılda İngiliz matbaacı Caxton ilk defa büyükler için küçük cep masalları basmıştır. Heyecan ve macera içeren bu kitapları İngiliz toplumunun halk tabakası okumaktaydı. 18. yüzyıla gelinceye kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım olan Quakerizm vardı. Bu akım çocukların son derece sıkı bir disiplinle yetişmesini savunuyordu. Çocuklar için hazırlanmış kitaplar daha çok İncil’den kaynaklanan kitaplardı ve hikâyelerin sonu hep ölümlle bitiyordu. Bu çocuk kitapları karamsarlık ve dindarlık aşıliyordu” (Türk Dili Edebiyatı, 2007).

Çocuklara o dönemde dinsel bilgiler aşılamanın doğru olmadığını kanaat getirmekteyim. Dinsel konular sıkıcı buluyor ve çocuklar kitap okumak istemiyorlarmış. Çocuklar üzerine yazılmış eserlerin mutlu son ile bitmesi gerekirken o devirde devamlı ölümle bitirmesi karamsarlığının artmasına sebebiyet yaratmıştır. Soyut kavramların özellikle de ölüm kavramının çocuk kitaplarında anlatılmasını doğru bulmamaktayım. “18. Yüzyıla değin çocuk dünyasına uygun yapıtların üretilmediği Almanya’da da, ilk Çocuk Edebiyatı ürünleri, kilisenin etkisiyle, belli ahlak kurallarının öğretilmesi isteğinden doğmuştur” (Kıbrıs, 2006, s. 5). J.B. Basedow (1723-1790), J.F. Herbert (1776-1841), F. Froebel (1782-1852) Almanya’da Çocuk Edebiyatına ürün veren önde gelen yazarlardır. Hikmet Asutay’ın ‘Çocuk ve Gençlik Yazınında Fantastik Kavramı’ adlı makalesinde farklı fantastik kahramanları içeren çocuk ve gençlik edebiyatında sözlü yazın ürünlerine örnekler vermiştir:

“Geleneksel sözlü yazın ürünlerinde geçen peri, cadı, büyücü, canavar gibi fantastik unsurlarla beslenen Batı yazını, romantizmle birlikte 1818’de İngiliz yazar Marry Shelly’nin Frankenstein (1818) adlı eseri gibi modern anlamdaki kurgu örneklerini vermeye başlar. İçerdikleri fantastik öğeler nedeniyle bu dönemde yazılan korku romanları da fantastik yazına dâhil edilebilir. Alman yazar J. L. Tieck, eski “Melusine”, “Maguelone”, “Tanhäuser” gibi efsaneleri yeniden kendi tarzınca yaratır ve Die Freunde, Der Goldene Topf, Runnenberg ve Der Blonde Eckbert adlı eserlerde kendi fantastik kurgularını bulur” (Asutay, 2014, s. 646)

“Çocuk sözcüğünü içi dolu bir kavram olarak düşünüp de, çocuğu bu açıdan ilk kez değerlendiren kişiler, adları Ludwig ve Wilhelm Karl olan ve daha sonra da ‘Grimm Kardeşler’ olarak

edebiyat tarihilerine geçen iki Alman yurttışı olmuştur” (Kıbrıs, 2006, s. 5).

Alman edebiyatında önemli yere sahip olan Grimm Kardeşler, eserleri çocuk edebiyatına büyük katkı sağlamıştır. “Uzun yıllar bütün Almanya’yı dolaşarak halk masallarını öğrenen ve bunları kendi özgün anlatımlarıyla çocuklara aktaran Grimm Kardeşler de kaynaklardan faydalanarak çocuklara ulaşan çocuk edebiyatçıların öncülerindedir” (Karagözoğlu, 2010). Kıbrıs (Kıbrıs, 2006) kitabında Erich Kästner’in(1899-1974) eseri olan ‘Palavracı Baron’ Türk çocuklarının da severek okuduğu bir kitap olduğundan bahsetmektedir. 19. yüzyılda İngiliz Edward Lear ‘Book of Non Sense’ kitabı çocuk edebiyatına neşe ve yaşama sevinci getiren bir kitap olmuştur. Yazarların ürettikleri eserlerle çocuk edebiyatı günden güne gelişerek ve dünyada tüm ülkelere yayılarak önemi artmıştır.

1.4 Çocuk Edebiyatının Türkiye’de Gelişimi

Türkiye’de Çocuk Edebiyatının gelişimi Tanzimat dönemiyle 1839’da başlamıştır. Tanzimat döneminden önce sözlü eserler ön plandaydı. Nasreddin Hoca fıkraları, masallar, bilmeceler, tekerlemeler, Karagöz ve Hacivat gibi ürünler çocukları hem eğitmek hem de eğlendirmek içindi:

“19. Yüzyıldan önce, çocuklar için yazılmış olmasa da, çocuklara seslenmek üzere yazılmış iki eser; Şair Nabi’nin (1642-1712) oğluna öğüt vermek amacıyla yazmış olduğu ‘Hayriye’ adındaki nazım biçimindeki kitabı, ikincisi de Sümbülzade Vehbi’nin oğluna verdiği ahlak ve görgü dersleri içeren ‘Lütfiye’ adlı kitabıdır” (Kıbrıs, 2006, s. 6).

Bu iki eserinde o döneme ait ders verici ve eğitici konuları içerdiği anlaşılmaktadır. Belki de yazarlar dinsel konuların tema edildiği dönemden sonra, bu konularla çocuklara eğitici konularla doğru ve yanlış göstermek istemiş olabilirler.

“Tanzimat döneminde Kayserili Dr. Rüşti’nün 1859 yılında yazmış olduğu “Nuhbe-tül Etfal” isimli Arapça alfabe kitabının arkasında çocukları eğlendirmek amacıyla yazılmış olan çocuk hikâyeleri, fabl çevirileri, kısa hayvan öyküleri vardı. 1869 yılında Mümeyyiz adlı derginin her sayısı ayrı renk kâğıt üzerine basılmıştır. Bu dergide çocuklar için bilmeceler ve dizi romanlar mevcuttu” (Türk Dili Edebiyatı, 2007).

Kıbrıs (Kıbrıs, 2006) 1911 yılından sonra Türk Edebiyatı’nda gelişmeleri ‘Milli Edebiyat’ adıyla anıldığından bahsetti. Büyükle için eser veren yazarlar çocuklar içinde ürünler çıkarmışlardır. “Cumhuriyet’in ilk yıllarında genellikle ulus sevgisi, yurt sevgisi, insanlık, din konularının işlendiği çocuk edebiyatında; 1940’lı yıllardan sonra özellikle şiir

alanında konular giderek zenginleşmiştir” (Gürel, 1993). Dünya çocuk edebiyatında sunulan yabancı eserlerin Türkçeye çevirisi gerçekleştirildi. Çünkü Türk çocuk edebiyatında yazılı eserler pek yeterli değil. Tanzimat dönemi yazarlarından Şinasi ve Recaizade Mahmut Ekrem tarafından Fransızcadan kısa şiir ve hayvan hikâyeleri Türkçeye çevrilmiştir:

“1960 yılında TDK ve Kültür Bakanlığı çeşitli yarışmalar düzenledi. Rifat Ilgaz "Hababam Sınıfı", "Küçük Çekmece Okyanusu" ve "Cankurtaran Yılmaz"ı yazmıştır. Mehmet Seyda roman ve hikâye türünde "Bir gün Büyüyeceksin", "Şeytan Çekiçleri", "Çikolata" ve "Düşleme Oyunu"nu yazmıştır” (Türk Dili Edebiyatı, 2007).

1970’lerden sonra çocuk edebiyatında çeşitlenme yaşanmıştır. Yazarlar bu yıllarda çocuk edebiyatına önem verip farklı türlerde eserler yayınlamaya başlamışlardır. Bu yıllarda yayımlanmakta olan ‘Milliyet Çocuk Dergisi’ çeşitliliğin göstergesidir. Öykü, roman, şiir türlerinde gelişme görülmüştür. Tanzimat döneminden sonra çocuk edebiyatı köklü bir değişime uğramış ve çocuklara uygun ürünler ortaya çıkarmışlardır. Çocuk edebiyatı akademik ve kurumsal olarak ürünlerin giderek sayısı artmıştır.

2. Cadı Avı ve Cadı Kavramı

Cadılık kavramı çok eski tarihlere dayanmaktadır. “Cadılık, temeline inilerek bakıldığında, Şamanizm dininin etkilerini taşıyan bir inanıştan doğmuştur” (Türkoğlu, 2019). Cadılar şamanlar gibi sihirli güçlerini farklı kaynaklardan alan ustalardır. İngiliz bilim insanı ve felsefe doktoru W.B. Crow ise (Crow, 2006) Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi adlı kitabında cadılığın kökeninin belli bir dine bağlantılı olmadığını savunmaktadır. Tüm dinlerde cadıların olduğunu ve cadılığın dine, doğaya ve hatta Tanrı’ya karşı başkaldırdığını yazmaktadır. Haydar Akın Ortaçağ Avrupası’nda Cadılar ve Cadı Avı kitabında ‘cadı inancının eski Hint, İran ve Mısır demon geleneğinin doğrudan etkilendiğinin yanı sıra, Keltler, Cermenler ve Slavlarda büyü ve hortlak inancının, yine antik Greko-Romen mitolojisinden gelen korkunç gece varlıklarının önemli etkileri oluşturmuştur’ (Akın, 2015, s. 161).

Cadıların en çok sesinin duyulduğu zaman ‘Cadı Avı Çağı’dır. Tarihçiler bu dönemi 1350- 1780 yılları arasında ‘Cadı Avı Çağı’ olarak tanımlamaktadır. Takribi üç yüz elli yıl süren bu dönemde cadılar ve büyücüler insanları takip etmiş ve insanlara ağır işkenceler uygulayarak zarar vermiştir.

Ağır işkenceler nedeniyle hayatını kaybedenler ve ağır işkenceden etkilenen fakat yaşamını halen devam ettirenler suçlu bulunarak yakılmıştır. (Akın, Ortaçağ Avrupası’nda Cadılar ve Cadı Avı, 2015, s.

254) ‘Almanya, cadı avında merkez bir ülke olarak bilinir;1550-1650 arası dönemde, cadı avına en fazla kurban veren ülke Almanya’dır’ (Karaküçük, 2010, s. 50). ‘Anadolu insanı, Avrupa ülkelerinde Ortaçağ insanları ile Yeniçağ başlarını kapsayan süre boyunca cadı avı çılgınlığının benzeri bir süreci yaşamamış olsa da, geleneksel cadı figürünün varlığına olan inancı tamdır’ (Akın, 2015, s. 153).

‘Bu resim büyücülük imgeleminin ‘altın Çağı’nda yapılmıştır; cadı avının doruğa çıktığı 1550-1630 yılları Avrupası’nda. Londra’daki British Museum’da **Cadılar ve Kötü Bedenler** adlı serginin küratörlerinden Deanna Petherbridge bu dönemi “Avrupa çapında Reformasyon ve Karşı-Reform hareketleri, Otuz Yıl Savaşları, yoksulluk ve sosyal değişim dönemi” olarak tanımlıyor. “Herkes dünyanın öyle kötüye gittiğini düşünüyordu ki dünyanın sonu gelecek sanıyordu,” diyor’ (Sooke, 2019).

Resim 1: Cadılar Toplantısı (Dr. Johannes Geiler von Keisersperg, 1517)

İnsanlığın varoluşundan itibaren cadılık kavramı tarihsel süreçte değişimlere uğramış ve Cadı Avı Çağı’nın son bulmasıyla yaklaşık dört yüzyıl sonra, aydınlanmanın getirdiği kültürel, toplumsal değişimin etkileriyle birlikte efsanelerde, destanlarda, hikâyelerde ve masallarda yaşayan bir fantastik kahraman haline gelmiştir.

‘[...] Cadı davalarının 16. Yüzyılın ilk yarısından itibaren Orta Avrupa coğrafyasına yayılmaya başladığı dönemde, cadı profili de hızlı bir değişime uğramış, masal cadıları önce *magie daemonica* sahibi (kadın) büyücüye (*Zauberin*), Şeytan’ın işbirlikçisi (kadın) cadıya (*Hexe*) dönüşmüştür’ (Akın, 2015, s. 153).

Almanca Duden Sözlükte (Duden, 2019) cadı Hexe, Orta Yüksek Almanca da hecse ya da hesse, Eski Yüksek Almanca da ise hagzissa ve hag(a)zus(sa) kelimeleri zamanla değişime uğramıştır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (TDK, 2006) cadı kavramı üç farklı anlamda açıklanmıştır:

1- Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak,

2- kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın,

3- çok güzel göz.

İlk iki açıklamanın cadının olumsuz anlam içerdiğinin kanıtıdır. Cadı figürünün özellikleri masaldan masala farklılık gösterebilmektedir. Bir masalda cadı figürü çocukların en sevdiği hayvan kılığında girerek çocukları kandırmaya ve öldürmeye çalışabilir fakat bazı masalarda ise cadılar çocukları öldürüp yemeye çalışır. Bu özellikle cadılarda yamyamlık olgusu oluşmaktadır.

'Binlerce yıllık kültürel bir mirasın ürünleri olan masallar, toplumda cadı avı histerisini besleyen çok sayıda iletiye aracılık etmektedirler. Masallarda cadı-büyücü ile üvey anne tiplmesi arasında kurulan özdeşlik ilginçtir. Yeniçağ başlarında görülen mahkemelerin tutanaklarında yer alan cadı tasvirleri ile masal cadıları arasındaki benzerlik şaşırtıcıdır. Masallarda cadıların çocuk yamyamlığı yaptığı, kötücül amaçları için çocuk bedenine ihtiyaçları olduğu anlatılır. Masalların mutlu sonlarında cadı-büyücüye reva görülen cezalar ile gerçek yaşamda cadılıktan hüküm görenlere verilen cezalar benzerdir' (Akın, 2010, s. 59)

Hamdullah Şahin'in (Şahin, 2018) 'Grimm Masallarındaki Cadı İmaji' adlı makalesinde cadı kavramının Batı kültüründe 15. ve 16. Yüzyıllar arasında 'yamyamlık' olgusu olduğunu savunmaktadır. Yamyamlık olgusuna en iyi örneklerden biri Hansel ve Gretel'dir, cadı karakteri yamyamdır ve kandırabildiği çocukları yemeye çalışır. Cadı kavramı geçtiği ortama göre anlamsal farkındalık göstermektedir. Cadı, peri, büyücü gibi farklı özelliklere sahip fantastik kahramanlar sözlü yazın ürünlerinde işlenmiştir.

Resim 2: Kleine Hexen Geschichten

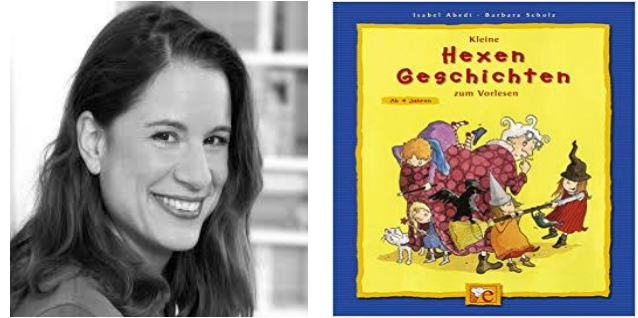

Geçmişten günümüze değişik özellikleriyle sunulan cadı figürü, geçmişte sadece olumsuz, kötü olarak bilinen fakat günümüzde iyiye dönük örneklerde bulunmaktadır. Amerika'da ve Avrupa'da çok popüler olan 'Harry Potter' fantastik olay örgüsü ve

kahramanlarıyla büyük ilgi uyandırmıştır. Ellerindeki asa ile istedikleri birçok şeyi yapabilmektedirler. 1962 yılında çizgi roman karakteri 'Sabrina' romanın dizisi çekilmeye başlamıştır. 'Sabrina the teenage witch' isimli dizi 'Sabrina'nın ergenlik döneminde yaşanan zorlukların nasıl üstesinden geldiğini anlatan dizidir. Sabrina gibi tatlı cadı olarak Türkiye'de birçok örnek olarak gösterilecek diziler vardır. 'Acemi Cadı', 'Sihirli Annem' ve 'Bücür Cadı' iyi anlam yüklenildiği fantastik kahramanlardır. Burun oynatarak büyü yaparak ya da sihirli asa ile karşılına çıkan sorunları büyü yardımıyla çözmeye çalışırlar.

3. Isabel Adebî'nin Cadı Hikâyeleri (Kleine Hexen Geschichten)

Resim 3: Isabel Abedi

Isabel Abedi yazarlığında ve Barbara Scholz'un resimlediği eser 'Hexen Geschichten' (Isabel Abedi, 2002) içinde birçok hikâyeler vardır. 1 Eylül 2002 yılında Ellerman yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Kitabın dili Almancadır, resimli bir kitaptır ve 4-6 yaş arası çocuklar üzerine yazılmıştır. Bu kitapta ilk hikâyede cadı figürü değerler eğitimine göre incelenecektir.

3.1 "Der Hexengeburtstag" İsimli Hikâyenin İncelenmesi

3.1.1 Hikâyenin Kısa Özeti

Günlerden Josephine'nin doğum günüydü ve cadılar günü olduğu için ev cadılar günü konseptine göre hazırlanmıştı. Beş küçük cadı geldikten sonra beklenmeyen bir misafir daha geldi. Bu cadı Medusina Muramura von Morganiendi. İzin isteyerek içeri girdi ve oradaki insanlarla eğlenceli bir vakit geçirdi. Sihirli asası ile pastayı dilimledi ve çocukların tabaklarına gönderdi. Tüm çocuklar birbirleriyle oyun oynayarak ve Melly'nin cadısüpürgesinde uçarak çok eğlendiler. Cadı veda etmeden herkesi 333. doğum günü partisine davet etti.

3.1.2 İçerik İncelemesi

Hikâyede cadı figürü olağanüstü güçlere sahip bir kız çocuğudur. Değerler eğitimine göre kitapta geçen cadı figürü olumlu özelliklere sahip figürdür. Kahramanımız kötü bilinen cadı özelliklerini taşımamaktadır. Sihirli asası ile iyilik yapan bir cadıdır. Arkadaş canlısı, yardımsever, eğlenceli ve sorulan sorulara güzel bir şekilde cevap veren, çocuklara kötü örnek olmayacak bir kahramandır. Çocukların hayal dünyasını geliştirecek soyut kavramlar işlenmiştir. Gerçek dünyada olmayan soyut kavramlar; sihirler, sihirli asa ile her şeyi yaratabilme, objelerle uçabilme ve sihirli sözcükler çocuklara farkındalık yaratmaktadır. Fantastik dünya kapısını açarak gerçek dünyada böyle bir şeyin olamayacağını sadece kendi hayal ettikleri dünyalarda olabileceğinin olanağını sağlar.

3.1.3 Biçim İncelemesi

Kitap Almanca dilinde 3 sayfalık kısa hikâyedir. Yazar belirli bir kitleye hitap etmektedir. Anlatım sade çocukların anlayabileceği dilde düz cümlelerle yazılmıştır. Yazı puntoları çocuklara uygunlukta büyüktür, bununla birlikte çocukların da rahat okumasını sağlar. Hikâyede olay örgüsünü görselleştirerek çocukların ilgisini çekmektedir. Hikâyede geçen kahramanların resimleri ile çocukların kendi hayal ettikleri kahramanları karşılaştırmasında önem taşır.

Çocuk Edebiyatı'nda cadı figürünün incelenmesi ile ilgili Hamdullah Şahin'in (2018) 'Grimm Masallarındaki Cadı İmajı' adlı makalesinden başka bir çalışma henüz yapılmamıştır. Isabel Adebî'nin 'Kleine Hexen Geschichten' isimli resimli çocuk kitabı değerler eğitimine göre cadı figürü incelenmiştir. Bu çalışmada daha çok değerler eğitimine göre cadı figürünün çocuk kitaplarındaki uygunluğu ve cadı figürünün geçmişten günümüze değişimi ele alınmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Çocuk ve gençlik edebiyatı günümüzde çok gelişmiş bir düzeydedir. Sözlü yazın ürünleri kültür ve değerler aktarımında iyi bir araç görevindedir. Çocukların farklı bilgilere ve kurgulara ihtiyacından dolayı günden güne farklı tema edilen eserler yayımlanmaktadır ve bu eserler masal, öykü, hikâye, şiir gibi farklı türlerde çeşitlilik göstermektedir. Kitaplarda sunulan kurgular; değerler eğitimine uygun, ders verici olması önemsenmektedir. Kişilik edinimi çocuk döneminde başladığından, çocukların hırsızlık, birine veya bir şeye zarar vermek, yalan söylemek ve bunun gibi çocukları kötü etkileyecek yanlış davranışlar edinmemesi içindir. Çocuklara

masallarda, hikâyelerde ve birçok farklı eserlerde iyi-kötü, güzel-çirkin arasındaki farkları eserlerdeki kahramanlar ve yaşanan olaylar ile öğretir. Cadı figürünün eski dönemlerde kötü bir karaktere sahip olduğu bilinmektedir. Fakat artık günümüzde bu durum değişmektedir ve cadı figürünün kötü bir karakter olmadığı da görülmektedir. Buna örnek olarak 'Acemi Cadı' ve 'Bücür Cadı' cadı figürüne iyi birer örnek olarak sunulmuştur. Değerler eğitimine uygun olan eserlerde eşitliğin, adaletin, özgürlüğün, kardeşliğin, yardım severliğin, vatan sevgisinin ve milli değerlerin yer edilmesi gözlemlenmektedir. İncelediğimiz hikâyede de cadı figürü; arkadaş canlısı, yardımsever, kibar, saygılı, gibi iyi özelliklere sahip olduğu analiz edilmiştir.

Çocukların gelişimi ve eğitimi açısından önemli olan kültürel ve değerleri her zaman kazandırmaya önem verilmelidir. Ailede başlayan eğitim okulla devam eder ve şekillenir. Şekillenmesinde aile üyelerinin ve eğitimcilerin payı çok büyüktür. Bunun için öneriler gerekirse:

- 1- Okullarda çocukların kitap okuma alışkanlığı edinebilmesi için müfredata okuma dersi veya okuduğunu anlama dersi eklenmelidir.
- 2- Bazı okullarda kütüphanenin olmamasından dolayı, her okulda kütüphane olması zorunlu hale gelmelidir.
- 3- Ders kitaplarında ve derslerde değerler eğitimi üzerinde durulmalı ve önemi belirtilmelidir.
- 4- Okulda derslerde ve kitaplarda Çocuk ve Gençlik Edebiyatı işlenmeli ve çocuk yazın ürünlerini çocuklara okumalı ve okutmalı.

5. KAYNAKÇA

5.1. Birincil Kaynakça

- Akın, H. (2001). *Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı*. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Akın, H. (2010). *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*. İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Akın, H. (2015). *Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Crow, W. (2006). *Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*. İstanbul: Dharma Yayınları.
- Isabel Abedi, B. S. (2002). *Kleine Hexen Geschichten*. Ellerman.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

5.2. İkincil Kaynak

- Asutay, H. (2014). Çocuk ve Gençlik Yazınında Fantastik Kavramı. Türk Dili, 642-652.
- Asutay, H. (2014). Çocuk ve Gençlik Yazınında Fantastik Kavramı. Türk Dili Dergisi, 642-652.

- Gültekin, A. (2006). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı eğitimi neden gerekli. Varlık, 27-31.
- Gürel, Z. (1993). Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatımız. Kültür Gençlik Dergisi, 4.
- Karagözoğlu, M. (2010). Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karaküçük, S. A. (2010). "Korkunun Kadınları": Cadılar ve Cadıcılık. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 41-64.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi Ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 464.
- Şahin, H. (2018). Grimm Masallarındaki Cadı İmajı . Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 113-127.
- Uğurlu, S. B. (2013). Resimli Çocuk Kitaplarında Hayvan Karakter. Turkish Studies, 1384.
- Sooke, A. (2019, Aralık 16). DERĞİ - Cadıların kökeni nereye dayanıyor? BBC: https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2014/10/141002_vert_cul_cadilar adresinden alındı [Erişim Tarihi: 16.12.2019]
- TDK. (2006, Eylül 26). Türk Dil Kurumu. tdk.: <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı [Erişim Tarihi: 27.05.2019]
- Türk Dili Edebiyatı. (2007). turkedebiyati: https://www.turkedebiyati.org/cocuk_edebiyati.html adresinden alındı [Erişim Tarihi: 27.05.2019]
- Türkoğlu, E. (2019). Bilgi Ustam. Cadılık Kavramı Nedir, Nasıl Ortaya Çıkmıştır ? : <https://www.bilgiustam.com/cadilik-kavrami-nedir-nasil-ortaya-cikmistir/> adresinden alındı [Erişim Tarihi: 27.05.2019]

5.3. İnternet Kaynakçası

- Duden. (2019). Bibliographisches Institut GmbH: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Hexe> adresinden alındı [Erişim Tarihi: 27.05.2019]